

ROLDUC'S JAARBOEK

ONDER REDACTIE VAN

L. LINSSEN, Pr. EN
J. METZEMAKERS, Pr.

XI.

1931

MGR. C. VAN BOMMEL
Bisschop van Luik: 1829—1852

Een voorvechter van het vrije Katholieke onderwijs.

Z. D. H. Mgr. van Bommel.

Stichter van het Luiksche Klein-Seminarie te Rolduc. 17 October 1831¹⁾.

.....

Te Leiden uit een achtbare en diep-gelovige familie geboren — 5 April 1790 —, genoot Cornelius Richardus Antonius van Bommel zijn opleiding tot het priesterschap in het bisdom Munster in Westphalen, eerst in het College van Wellinghegge en vervolgens in het Seminarie van Borgh, dat onder het bestuur stond van den beroemden van Overberg. Hij werd te Munster den 8 Juni 1816 priester gewijd door den eerbiedwaardigen Kerkvoogd Mgr. Droste zu Vischering, bisschop van het diocees Munster en broer van den later zoo bekend geworden aartsbisschop van Keulen van dien naam.

Men verhaalt, dat de jeugdige van Bommel tijdens zijn theologische studiën het voorrecht had, een onderhoud te hebben te Dulmen met de vrome Anna Catharina Emmenrich, die hem aanspoorde zich als priester te wijden aan de opvoeding der jeugd. Reeds lang had de jonge leviet in stilte dit verlangen gekoesterd en hij zag in dien wensch een

vingerwijzing der Goddelijke Voorzienigheid. Na zijn priesterwijding in het vaderland teruggekeerd, sloot hij zich dan ook nauw aan bij zijne trouwe vrienden, de E.E. H.H. C. L. van Wijckersloot en W. F. van Niel, die evenals hij te Borgh hadden gestudeerd. Samen stichtten zij een klein-seminarie in het buitengoed „Hageveld” onder Velzen (N.H.), dat in October 1817 werd geopend. Regent van Bommel was „de” man aan het hoofd van een dergelijke onderwijsinrichting.

Onder zijn bekwaam bestuur kwam het Seminarie dermate tot bloei, dat de overheden, ook niet-katholieke, herhaaldelijk hun hooge waardeering voor het onderwijs aldaar te kennen gaven.

Baron Goubau en Piet van Ghert²⁾, de Directeur-Generaal van katholieken eeredienst en diens secretaris, bezochten het Seminarie Hageveld in 1824 en waren vol lof over de inrichting. De briefwisseling van den E. H. van Bommel, die ons tegelijk den professor, den regent en den econoom doet kennen, bewijst, dat hij in zijn veelvuldige bezigheden een wondere aanleg en geschiktheid en buitengewone hoedanigheden aan den dag wist te leggen.³⁾ Reeds nu openbaart zich de geestdriftige opvoeder der jeugd, de moedige kampioen voor het vrije katholieke onderwijs, de man, die tot den dood toe al zijn energie en werkkraft — in lessen, boeken, omzendbrieven, persartikelen en polemieken — in dienst zal stellen van een onsterfelijk ideaal.

Aan het bestaan van Hageveld werd even-

¹⁾ In Rolduc's Jaarboek van 1930 werd een artikel opgenomen van Pater J. Kleijntjens S.J., handelend over de moeilijkheden tusschen het bisdom Luik en het nieuwe bisdom Roermond bij de overname van Rolduc in 1843. Daarin werd de meening volgehouden, dat Rolduc toen door Luik op minder tegemoetkomende wijze is behandeld. Zulks wil niet zeggen, dat er eenige rancune zou blijven voortbestaan te Rolduc. Integendeel, het portret van Mgr. van Bommel prijkt in de rij bisschoppen, die onze bisschopszaal versieren, en gaarne grijpen wij de gelegenheid aan, geboden door het feit, dat in October van dit jaar het 100 jaar geleden is, dat Mgr. van Bommel Rolduc opende als klein-seminarie van het bisdom Luik, om een karakterschets van dien grooten Kerkvoogd te geven. Wilt twee schrijvers aangezocht waren en beiden aan ons verzoek voldaan hebben, zijn wij in staat een dubbel artikel op te nemen, waarvan het eerste, van de hand van een priester uit het bisdom Luik, n.l. Dr. J. Paquay, meer een algemeene karakterschets geeft, terwijl de bekende Nederlandsche historicus Mgr. Henssen in het tweede een onderwerp behandelt, waarbij Mgr. van Bommel een groote rol heeft gespeeld. (Red.).

²⁾ Deze behoorden beiden tot de „katholieke” omgeving van Koning Willem I en hebben de katholieke Kerk in ons land enorm veel kwaad gedaan door het Josefistisch streven van den Koning ten zeerste te steunen.

³⁾ Mgr. Monchamp: „L'évêque van Bommel et la Révolution belge”, Bruxelles 1905 p. 8.

wel plotseling een einde gemaakt door de twee koninklijke besluiten van 14 Juni 1825, die de kleinseminaries ophieven en de oprichting van een „Collegium Philosophicum” te Leuven gelastten.

Ondanks de ijverige bemoeiingen van den Gouverneur van Noord-Holland, M. Tets van Goudriaan, bleef Hageveld gesloten. De regeering moet van plan geweest zijn aan van Bommel het bestuur van het „Collegium Philosophicum” op te dragen. Doch de oudregent van Hageveld was er geenszins voor te vinden en weigerde beslist zijn medewerking te verleenen aan de oprichting van een College, dat hij terecht beschouwde als een aanslag op de vrijheid van onderwijs en als een inbreuk op de rechten der Kerk in zake de opleiding der geestelijkheid.

In zijn „Documents et Lettres Pastorales”, deel IV, bl. 574—577, en in de overwegingen, die volgen op zijn predikatie „Sermon sur la Primauté du Souverain Pontife” 1838, bl. 72, heeft Mgr. van Bommel breedvoerig de onderhandelingen besproken, die hij toenmaals met de regeering heeft gevoerd.

10 Augustus 1824 werd van Bommel bij Zijne Majesteit Koning Willem I ontboden. De audiëntie duurde niet minder dan vier uur en hij verklaarde nadrukkelijk aan Zijne Majesteit, dat het „Collegium Philosophicum” essentiele wijzigingen moest ondergaan, wilde het door de katholieken geduld worden. *) Met name wees hij bij deze gelegenheid den Koning ook op het gevaarlijke zijner besluiten voor de rust van het land: „Indien men eenmaal aan het vechten raakt, Sire, dan is het te laat.”

De onderhandelingen, die gedurende deze jaren gevoerd zijn tusschen onze regeering

*) „De Koning was volstrekt niet gebelgd over de vrijmoedigheid, waarmee ik hem deze opmerkingen maakte; ook over het feit, dat ik wezenlijke veranderingen in de inrichting van het collegium philosophicum noodzakelijk noemde, wilde de instelling kans hebben van slagen.” Mandements IV, p. 574.

Den 13 Augustus 1825 schrijft van Bommel uit Hageveld aan zijn neef J. D. Peyrot van Antwerpen: „Sa Majesté a daigné écouter mes réponses. Et, quoique cette lutte ait duré plus de quatre heures, Elle ne nous a pas donné le moindre signe soit d'impatience soit de mécontentement de la manière très hardie et très énergique avec laquelle nous lui avons dit notre façon de parler.” cfr. Mgr. Monchamp, op. cit., p. 45.

en Rome, hadden intusschen geleid tot het concordaat van 1827, met als voornaamsten inhoud: het herstel van een normaal bisschoppelijk bestuur in ons land. Het „Collegium Philosophicum” zou door een koninklijk besluit facultatief gesteld worden, — zoo had de Koning mondeling toegezegd.

Sinds het overlijden van Mgr. Zaepffel, 17 October 1808, was de bisschoppelijke zetel van Luik vacant gebleven. Cornelius Richardus Antonius van Bommel nu werd voorgedragen voor dit bisdom en tot bisschop verheven in het Pauselijk Consistorie van 18 Mei 1829.

De Pauselijke Bulle, voorzien van het koninklijk „Placet”, werd hem pas overhandigd den 4 October van datzelfde jaar.

Inmiddels verschenen twee koninklijke besluiten, gedagteekend van 20 Juni 1829: door het eene werd het „Collegium Philosophicum” facultatief gesteld, door het andere bleef deze inrichting behouden.

Mgr. van Bommel vertoefde op dit oogenblik bij zijn familie te Antwerpen en stelde er een krachtig protest op onder den titel: „Trois chapitres sur les deux arrêtés du 20 Juin 1829 par un père de famille pétitionnaire”. *)

*) In dit werk toont de schrijver afdoende deze drie punten aan:

1. het tweede besluit vernietigt het effect van het eerste; het sluit feitelijk opnieuw de seminaries, door het „Collegium Philosophicum” ongeveer verplichtend te stellen, dat door het eerste rechs facultatief verklaard wordt.

2. de rechten der bisschoppen over de seminaries, vooral wat betreft het toelaten der leerlingen, blijven beperkt, of liever, zij worden vernietigd; wenu deze heilige rechten zijn ook grondwettelijke rechten, daar de vrijheid van eeredienst door de stellige beloften van den Koning en door de grondwet gewaarborgd zijn.

3. deze willekeurige en onwettige toestand zal voortaan bestendig blijven en de uitvoering van het concordaat wordt uitgesteld ad calendas Graecas.

*) Dienaangaande verklaart Mgr. van Bommel: „Comme je n'avais recherché aucune dignité, je ne devais pas craindre de perdre celle qu'on venait de m'offrir. Je publiai donc à l'heure même un écrit auquel les convenances ne me permettaient pas de mettre mon nom mais que le roi et plusieurs de ses ministres, son ambassadeur à Rome et l'envoyé du Saint-Siège à Bruxelles savaient être de moi. Cet écrit, où je ne ménageais pas le ministère, fit une grande sensation surtout sur les protestants modérés” Mandements, IV, p. 574.

Dit schrijven zou aan den opsteller, die de bisschoppelijke wijding nog niet ontvangen had, den weg naar het episcopaat hebben kunnen versperren. Doch Mgr. van Bommel had die hooge waardigheid niet gezocht en vreesde dus ook niet ze te verliezen. ⁶⁾

De „Trois Chapitres” moeten nog al veel indruk gemaakt hebben op den Koning, als ook het algemeen verzoekschrift tegen de bestaande grieven en de steeds nauwer wordende unie tusschen liberalen en katholieken, de eerste voortekenen eener dreigende revolutie.

In de particuliere audientie n.l., die de vorst aan Mgr. van Bommel toestond, den 2 October 1829, teekende hij het Besluit, dat inderdaad een einde maakte aan het „Collegium Philosophicum” en de priesterseminaries herstelde, overeenkomstig het Concordaat. In diezelfde audiëntie verzocht Zijne Majesteit den Bisschop van Luik een voorloopig ontwerp op te maken van de grondwettelijke vrijheden, die volgens hem zouden moeten gewaarborgd worden.

Dadelijk zette zich Mgr. van Bommel aan het werk, samen met Engelbert Sterckx, den toekomstigen kardinaal-aartsbisschop van Mechelen, en het ontwerp kon aan den vorst overhandigd worden nog vóór zijn vertrek uit Brussel, den 5 October.

Het ontwerp is getiteld:

Système de liberté illimitée des cultes et des opinions religieuses mis constitutionnellement en rapport avec la loi fondamentale du Royaume des Pays-Bas et spécialement appliqué au culte catholique. ⁷⁾

De onvermoeibare Kerkvoogd liet het niet bij deze twee eerste geschriften: hij ondernam een grondige studie van het vraagstuk der vrijheid van onderwijs en liet in de Octobermaand een anoniem vlugschrift ver-

schijnen: „**Essai sur le monopole de l'enseignement aux Pays-Bas.**”

Schrijver eischt de vrijheid van onderwijs op, steunend op het recht der huisvaders en op de vrijheid van eeredienst, door de grondwet gewaarborgd.

Wanneer van Bommel spreekt van het laatste besluit van Koning Willem, vreest hij niet te zeggen: „Door dit besluit heeft de Koning geen concessie gedaan aan de katholieken; want concessie beteekent afstand doen van een recht ten gunste van een derde. Wel verre van dat de Koning hier afstand gedaan heeft van een recht, heeft hij de bisschoppen slechts hersteld in datgene, wat zij grondwettelijk bezaten. De Koning heeft dus niets anders gedaan dan de onwettige hinderpalen wegnemen, die in den weg stonden aan de uitoefening van een recht, dat, onontbeerlijk voor den katholieken eeredienst, eveneens door de grondwet gewaarborgd was. Het is dus geen concessie, die hij gedaan heeft, maar een daad van koninklijke rechtvaardigheid. Alle katholieken zijn zich hiervan bewust; alle ware liberalen en de protestanten, die te goeder trouw zijn, zijn van hetzelfde gevoelen als zij.”

Den 7 November 1829 kwam de bisschop van Luik in zijn residentiestad aan. Hij ontving er de H. Wijding op den 15 van dezelfde maand.

In Januari 1830 werd het „Collegium Philosophicum” bij koninklijk besluit opgeheven.

De bisschop van Luik stelde verscheidene malen den Koning duidelijk de gevaren voor oogen, waaraan de politiek van zijn bestuur hem blootstelde.

Wij laten hier volgen, hetgeen hij naar aanleiding hiervan schreef in 1838: „Al mijn officieele en vertrouwelijke correspondentie, vooral met den Minister Staatssecretaris,

⁷⁾ De auteur beschrijft er den betreurenswaardigen toestand van Frankrijk en spreekt met enthousiasme over de vrijheid, die men in de Vereenigde Staten geniet. Hij spreekt zich duidelijk uit over het ontstaan der verschillende partijen, die het koninkrijk der Nederlanden verdeelen en over de katholieke-liberale unie der zuidelijke gewesten, terwijl hij den katholieken noch den liberalen van vroeger zijn afkeuring onthoudt en de unionisten van 1828 prijst. Hij zet even helder als logisch het organisatieplan uiteen, hetgeen hij noemt de „onbepaalde vrijheid der eerediensten

en godsdienstige overtuigingen.” Hij heeft het vervolgens over de bescherming van eerediensten, die enkel en alleen bestaat in den regeeringssteun toe te staan naar rato van het aantal aanhangers en in de tusschenkomst der rechterlijke macht in geval van een conflict en op verzoek van de godsdienstige autoriteiten en van hun onderhoorigen. De schrijver plaatst zich onder het regiem van het concordaat van 18 Juni 1827. In zooverre kan men zeggen, dat de verhandeling van Mgr. van Bommel de voorloopster is van de constitutie van 1831.

geeft blijk van mijn standvastige vrijmoedigheid om de regeering de noodzakelijkheid en den plicht onder het oog te brengen, toch rechtvaardig te zijn jegens allen. Ik zei onophoudelijk, dat elke regeering, die zich bij vergissing of anderszins op een verkeerd standpunt plaatst, op een punt van algemeen belang, godsdienstig, zedelijk of politiek, en die daarna door eigenliefde of tengevolge van nieuwe illusies en valsche raadgevingen hardnekkig weigert oprecht op haar schreden terug te komen, gevaar loopt haar ernstigste belangen en misschien vroeg of laat zelfs haar bestaan in gevaar te brengen. De Julirevolutie barstte los in Frankrijk: toen drong ik met nog meer nadruk aan, maar zonder mijn binnenkamers te verlaten, terwijl ik me verwijderd hield van elke politieke beweging, vreemd bleef aan elke politieke vergadering.”⁸⁾

Men kent de gebeurtenissen in de maanden Augustus en September van het jaar 1830; iedereen weet, hoe snel en gemakkelijk de revolutie slaagde.

Aan den onheilspellenden gloed der revolutie en de dringende verzoekschriften van de naar den Haag gezonden deputaties, bemerkte Koning Willem, maar te laat, dat van Maenen, die de verpersoonlijking was geweest van de bemoeizieke en treiterende regeering, den nieuwen Staat tot op zijn fundamenten had doen wankelen, en dat deze Staat, heelemaal beroofd van den onontbeerlijken steun van de welwillendheid der volkeren, ging ineensstorten. Het ministerie schreef den 3den September aan Mgr. van Bommel, dat van Maenen zoo pas ontslagen was en het verzocht hem aan dit bericht de gewenschte publiciteit te geven. Te midden van de opwinding der geesten wachtte de bisschop zich wel er voor, deze mededeeling bekend te maken.

Het ministerie schreef hem opnieuw den 18 September en verzocht hem zijn invloed aan te wenden om de gemoederen tot bedaren te brengen, en door te gaan met onder de leden der clergé levendig te houden „de gevoelens van trouw aan den Koning, van

liefde tot orde en vrede, waardoor zij zoo uitschitterden.” De bisschop onthield zich van iedere daad, van elken stap, want zijn bemoeiingen zouden vruchteloos geweest zijn.⁹⁾

Den 10 November 1830 werd het Nationaal Congres te Brussel geopend.

In zijn zitting van 24 December 1830 begon het de bespreking aangaande de vrijheid van onderwijs en, enkele dagen later, werd over art. 17 der Belgische grondwet gestemd en de vrijheid van onderwijs geproclameerd. Den 17 Februari 1831 werd de grondwet in haar geheel aangenomen.

* * *

De eerste zorg van Mgr. van Bommel, na de Belgische omwenteling, was het onderwijs van zijn Seminariën te reorganiseeren.

Toen hij nauwelijks twee maanden zijn bisschoppelijken zetel in bezit genomen had, kondigde hij, in zijn eerste herderlijk schrijven, gedateerd van den Haag den 14 Januari 1830, aan, als de vervulling van een zijner eerste plichten en zijner vurigste verlangens, te zullen overgaan tot de stichting van een Kleinseminarie voor de leerlingen van zijn uitgestrekt diocees.

„Ons hart”, zegt hij, „brandt van verlangen om de hand aan het werk te slaan.... O, geliefde jeugd!, die steeds het voorwerp was van onze teederste zorgen en dierbaarste gevoelens, gij zult weldra ervaren, welke voorname plaats gij in ons hart inneemt, en dat onze verheffing tot grootere waardigheid onze liefde tot u nog heeft doen groeien. Onze eerste zorgen zullen voor u zijn. Tracht er met vurigheid aan te beantwoorden.”

Reeds in April 1830 opende de bisschop het Grootseminarie te Luik en hij droeg het bestuur er van op aan M. Dehesselle, den toekomstigen bisschop van Namen.

In overleg met Mgr. Barrett, Vicaris-Generaal en Administrator van het bisdom Luik, hadden de nog overlevende kloosterlingen der abdij van Rolduc, aan het Luiksche Seminarie de abdij met al hare aanhoorigheden geschonken voor de vestiging als

⁸⁾ Notes qui suivent son „Sermon sur la Primauté du Souverain Pontife”. Liège 1838, p. 72.

⁹⁾ Mandements et Lettres Pastorales, t. IV. p. 577.

daar van een Klein-Seminarie. Eerst werd de machtiging geweigerd bij koninklijk besluit van 13 Juli 1818, doch, na een nieuw request en de definitieve schenking van 25 Mei 1819, werd dit verzoek ingewilligd den 31 Mei 1820.

De vestiging van het Seminarie werd echter slechts toegestaan bij Kon. Besluit van 18 Juni 1830. Toen kon Mgr. van Bommel eindelijk gebruik maken van de vrijheid die hem in zake onderwijs gegeven werd en de vrome bedoeling der schenkers, de oprichting van het Klein-Seminarie, kon eindelijk verwezenlijkt worden.¹⁰⁾

Het aanbod van de oude reguliere kanunniken van Rolduc werd dus door Mgr. van Bommel dankbaar aanvaard, zoodra de omstandigheden het veroorloofden, en de eerste afdeling van het Seminarie van Luik, gevestigd te Rolduc, werd den 17 October 1831 geopend. Het gesticht werd geplaatst onder 't bestuur van den Z. E. H. Pieter Jan Schrijen van Peer.¹¹⁾

De groote bisschop installeerde en organiseerde zelf de nieuwe inrichting, plaatste aan het hoofd ervan een uitgelezen corps professoren, stelde het reglement op van de leeraren en leerlingen, besteedde aanzienlijke sommen aan het onderwijs en de meubilering der oude abdij, vestigde er gedurende zes weken zijn verblijf om alles aan den gang te helpen, tot zelfs de spelen der leerlingen toe, onderhield van uit Luik met het Bestuur een in alle opzichten merkwaardige correspondentie, waarvan wij nog kostbare overblijfselen bezitten.¹²⁾

In zijn herderlijk schrijven van den 26 Augustus 1831 maakte de bisschop de aangaande opening van het Klein-Seminarie bekend: „Gij weet, zeer geliefde Broeders, dat wij besloten hebben in de prachtige abdij van Rolduc, gelegen op 6 mijlen van Maastricht en op 10 mijlen van Luik, op de grenzen van twee provincies, maar op de uiterste grens van het bisdom, deze nuttige inrichting te

¹⁰⁾ Mgr. Corten: „Rolduc in Woord en Beeld” bl. 156—157.

Bulletin de la Société Scientifique et Littéraire du Limbourg, t. XLV (1931) pp. 165—174.

¹¹⁾ De Normaalschool werd er bij gevoegd in 1837 onder 't bestuur van den Z. E. H. Petrus Dominicus van Laer.

¹²⁾ Mgr. Monchamp, op. cit. p. 26.

openen, en daar door een werking der Goddelijke Voorzienigheid over ons vaderland de tijden kalmer geworden zijn, hebben wij het tijdstip van deze opening vastgesteld op den 17 van de maand October e. k.... Niemand kan betwisten, dat de uitgestrekte gebouwen van de abdij, op volmaakte wijze ingedeeld, hygiënisch en luchtig, wedijveren met de schoonheid der ligging, der tuinen en wandelwegen; dat de toegang er heen langs twee mooie wegen buitengewoon gemakkelijk is en dat van al degenen, die het gebouw bezichtigd hebben, er niemand is, die niet van oordeel is, dat men in de vereeniging van al deze voordeelen ruimschoots schadeloosstelling vindt voor het feit, dat de verre afstand van de plaats voor eenige onzer diocesanen min of meer onaangenaam is.”

De opening van het Klein-Seminarie had werkelijk plaats op den vastgestelden dag. Maar onder welke omstandigheden!

De oude monniken waren gedwongen geweest hun abdij¹³⁾ te verlaten op het oogenschijnlijk, dat zij bezig waren met haar weer op te bouwen en zonder hun werk te hebben kunnen voltooien. Het huis bevond zich in een toestand van volkomen verval. Geen plaatsveisel in de gangen, geen vloer in de zalen, geen meubelstuk noch in de kerk, noch in de klassen, noch op de slaapzalen; de meest noodzakelijke en elementaire voorwerpen ontbraken.

Een jong dichter heeft deze „heldhaftige” tijden bezongen:

Cela vous étonne, ah! une bêche à la main
On voyait Sa Grandeur déblayer le jardin,
On voyait à la cour, ses mains épiscopales
Enseigner dans le cuir à découper des balles,
Et dresser à la fois les Régents aux leçons
Les élèves au jeu, et partout des maçons.

Que de faits curieux! des dortoirs sans
chambrettes,

Des chambrettes sans lits, sans rideaux, sans
cassettes;

Des coffres renversés parmi des matelas

¹³⁾ De abdij was verkocht door de Administratie der domeinen den 23 Maart 1797 (3 Geraïnal an V).

Formant le lit de camp de ces nouveaux soldats." ¹⁴⁾

Dank zij de liefderijke zorgen van den bisschop, bloeide Rolduc en het diocees van Luik verheugde zich in den bloei en groei van de krachtige planten, die bestemd waren om later overgeplant te worden over de geheele uitgestrektheid van zijn groot grondgebied.

Ofschoon het Klein-Seminarie 300 leerlingen telde, was het toch niet meer toereikend voor de behoeften van het bisdom. Men voelde de noodzakelijkheid om een tweede inrichting te stichten voor de provincie Luik. Mgr. van Bommel richtte in de maand October 1837 in het oude klooster van Bernardfagne het Klein-Seminarie van St. Roch (Ferreirès) op onder het bestuur van den kanunnik Delsupexte. De zorgzame bisschop begunstigde bovendien in 1836 het gemeentelijk College van St. Truiden, in 1838 het gemeentelijk College Marie-Thérèse te Herve, en stichtte in 1841 het College St. Quirinus te Hoei, evenals het Institut primaire Saint-Paul te Luik.

Maar de politieke berekeningen kwamen deze prachtige ontluiking van het katholieke onderwijs belemmeren. Holland, waarvan België zich sinds 1830 had afgescheiden, eischte voor zich het grondgebied van Limburg op, gelegen op den rechteroever der Maas en de waarborgende mogendheden ondersteunden dezen eisch. God alleen weet, welk een moeite het kostte aan broeders om van elkander te scheiden, die onderling zoo innig verbonden waren door godsdienst en hoogere gevoelens.

Toch kon men niet door een vruchteloos verzet het bestaan zelf van het land in gevaar brengen, en het vredesverdrag, dat een deel van Limburg van het koninkrijk België losscheurde, werd te Londen geteekend den 19 April 1839.

¹⁴⁾ De klasse „la cinquième”, gegeven door M. Peters, later directeur van het Klein-Seminarie van Rolduc, werd in de eerste dagen onderbroken door een tragische gebeurtenis: de geïmproviseerde banken stortten met geraas in elkaar: „Goddank, geen dooden! maar de les werd doorgebracht met het rechtzetten van de stukken, met alles weer op zijn plaats te zetten.”

Dadelijk nam de Hollandsche regeering dit deel in bezit, in denzelfden tijd, dat Gregorius XVI, bij breve van 2 Juni 1840, het Apostolisch Vicariaat van Roermond oprichtte. Die dag was een dag van rouw voor Rolduc en slechts de kracht en de troost van het geloof waren in staat om de bitterheid te verzoeten van een afscheiding, die ruw van elkaar scheidde hen, die onder eenzelfde dak en onder de leiding van eenzelfden herder leefden.

De kanunnik Bellefroid heeft in roerende woorden de droefheid van den bisschop van Luik en van zijn kudde in deze verzen beschreven:

A l'occasion du morcellement du diocèse.

„C'en est donc fait: en vain je m'attache à
vos pas;
Mes pleurs ni mon amour ne vous retiendront pas,
Et pourtant j'en atteste et ces rives fleuries
Et ces bocages frais et ces douces prairies
Où, dociles brebis, on vous vit tant de fois
Folâtrer en suivant ma houlette et ma voix:
Tout ce que peut le coeur d'un pasteur et
d'un père,
Tout ce qu'amour inspire à la plus tendre
mère,
Je vous l'ai prodigué! Veilles, périls, soucis,
Qu'ai-je épargné pour vous, ô mes chères
brebis?
Et voilà que le sort vous ravit au vallon
Où deux lustres entiers vous guida ma
houlette,
O mes chères brebis! ma tendresse inquiète
En vain vers vous s'élançait et s'attache à
vos pas.
Mes pleurs ni mon amour ne vous retiendront pas,
C'est ainsi qu'un pasteur aux échos du rivage
Retraçait de ses maux la douloureuse
image." ¹⁵⁾

Men moest nu elders een plaats zoeken voor het Klein-Seminarie. De abdij van Saint-Laurent te Luik, die van Val-Dieu bij Aubel, de Groote Kommanderij van de Duitsche

¹⁵⁾ Kersten. Journal historique et littéraire. VIII. pp. 443—445.

Ridderorde te Ouden Biesen bij Bilsen trokken de aandacht van den bisschop, die eindelijk zijn keuze liet vallen op de abdij van St. Truiden.

Door schenking, gedaan door twee oude Benedictijner monniken, Dom Quinten Vanishoven en Dom Remigius Vanpassel, was de kerkfabriek van O. L. Vrouw te St. Truiden sinds den 18 October 1824 eigenares van de overblijfselen der abdij.¹⁰⁾

Het kerkbestuur deed afstand van dezen eigendom ten gunste van het bisschoppelijk seminarie onder voorwaarde, dat men hem een rente uitkeerde, die gelijk stond met den huurprijs der onroerende goederen. Deze schenking werd goedgekeurd bij Kon. Besluit van den 15 Juli 1839. De begroting van de bouwwerken, goedgekeurd bij Kon. Besluit van den 14 Maart 1840, wees een bedrag aan van 511.000 franken.

Den 21 Februari 1840 voteerde de Kamer een eerste toelage van 100.000 franken, gevolgd door twee gelijke subsidies voor de twee volgende jaren. In de maand April 1843 had men voor gebouwen 644.000 franken besteed. Het Seminarie van St. Truiden opende zijn cursussen den 2 Mei 1843. De plechtige inwijding had plaats den 26 October d.o.v.

* * *

Mgr. van Bommel had een roemrijk aandeel aan de stichting van de katholieke Universiteit van Leuven, erfgename van den geest en de glorie van de Brabantsche **Alma Mater**, die meer dan drie eeuwen zoo'n schitterenden luister over de Nederlanden gespreid heeft.

De bisschop van Luik ondersteunde krachtig het vruchtbare initiatief van den aartsbisschop van Mechelen, Mgr. Engelbert Sterckx. Het is bekend, dat, bij Apostolische breve van den 13 December 1833, de bisschoppen van België gemachtigd waren de katholieke Universiteit op te richten, die in Mechelen den 4 November 1834 geopend werd; zij werd naar Leuven overgebracht en plechtig ingewijd op 1 December 1835.

Het Lager Onderwijs maakte in niet mindere mate het voorwerp uit van de voortdurende zorgen van den bisschop van Luik.

Wijl hij voorzag, dat weldra een wet op het Openbaar onderwijs in de Kamers zou besproken worden, publiceerde hij in 1839—1840 een „*Exposé des vrais principes sur l'instruction publique*”, inhoudende 600 bladzijden, die dadelijk een hevige polemiek uitlokte. Na de aanneming van de organieke wet op het Lager Onderwijs, afgekondigd den 23 September 1842, regelde Mgr. van Bommel onmiddellijk de bisschoppelijke inspectie der scholen.

Eigenhandig stelde hij den Catechismus van het bisdom op en besteedde al zijn zorgen aan dit uitmuntend werk. (1846) Persoonlijk trad hij op in de kerken om het woord Gods te verkondigen en gaf zijne onderrichtingen in druk uit om ze nog meer onder het volk te verspreiden.

De religieuze onderwijscongregaties hadden haar actie zien verlammen door de kwelende maatregelen van de Hollandsche regering (11 Februari 1824—1 Februari 1825). Den 21 Februari 1826 had Koning Willem negen scholen doen sluiten, die de „Broeders van de Christelijke Scholen” te Luik hadden begonnen. Vijf scholen werden te Luik geopend door deze kloosterlingen van 1831—1842.

De „Broeders van Liefde van Gent” vestigden zich te St. Truiden in 1833 en openden er lagere scholen. De „Broeders van Liefde van O. L. Vrouw van Barmhartigheid”, gesticht door Mgr. Zwijsen, namen hun intrek te Maeseyck in 1851.

Talrijke stichtingen van vrouwelijke onderwijscongregaties ontstonden in het bisdom: „Zusters der Voorzienigheid” in 1832, „Zusters van het H. Kruis” den 8 September 1833; „Reguliere Kanunnikessen van het H. Graf” den 28 Augustus 1837; „Ursulinen” in 1837; „Zusters van O. L. Vrouw” in 1838; „Dames van het Christelijk Onderwijs” in 1838; „Zusters van St. Vincentius a Paulo” en „Zusters der Kindsheid van Jezus” in 1840; „Zusters van Liefde van Gent” en „Dochters van Liefde” in 1841; „Zusters van Maria” en „Zusters van Liefde van Tilburg” in 1846.

¹⁰⁾ Paquay: Les ventes de l'abbaye de St. Trond dans „Bulletin de la Société scientifique et littéraire du Limbourg.” t. XXVII (1909) 295—310.

Den 19 Maart 1840 keurde Mgr. van Bommel de stichting goed der „Zusters van St. Jozef” te Luik en in 1844 die der „Zusters van Barmhartigheid”.

De congregaties der liefdezusters verbreidden zich snel: behalve de „Zusters van St. Augustinus” en de „Zusters van St. Carolus Borromeus” te Luik, hadden de Grauwzusters er huizen sinds 1832, de „Ziekenzusters van St. Augustinus” sinds 1839, de „Kleine Zusters der Armen” sinds 1840, de „Zwartzusters” en de „Zusters van St. Carolus van Nancy” sinds 1842, de „Zusters van den H. Verlosser” sinds 1849.

De kloosterorden werden in het bisdom gereorganiseerd onder de begunstiging van de vrijheid van vereeniging, door de grondwet geproclameerd: de „Minderbroeders van St. Franciscus” te St. Truiden sedert 1833; de „Congregatie der Paters Redemptoristen” te Luik sedert hetzelfde jaar en te St. Truiden het volgend jaar; de „Sociëteit van Jezus” te Luik sinds 1838; de „Cisterciënzers” in de abdij van Val-Dieu sinds 1844; de „Trappisten” te Achel sedert 1846. De Benedictinessen, Carmelitessen, Clarissen en Cisterciënzerszusters breidden haar eerste nederzettingen uit en stichtten er nieuwe sinds 1833.

Gedurende heel het episcopaat van Mgr. van Bommel aanschouwde het bisdom Luik een krachtig ontluikenden bloei van religieuze gemeenschappen van mannen en vrouwen.

* * *

De voortdurende zorgen van den volijverigen bisschop golden tenslotte de administratie van zijn uitgestrekt diocees: Den 6 Mei 1833 verdeelde hij zijn groot bisdom in 36 Dekenaten, die hij om beurten bezocht van 1834—1843, terwijl hij het Sacrament des Vormsels toediende aan ruim 400.000 personen.

Den 28 Januari 1835 liet hij zijn belangrijke „Instruction sur l'Administration des Fabriques d'Eglises” verschijnen. Hij begon met de heilzame gewoonte te herstellen van de Diocesane Synode volgens de door de Kerk vastgestelde vormen. Het resultaat van deze indrukwekkende vergadering was de

verzameling van de **Statuta dioecesis Leodiensis**, synodaal afgekondigd den 25 September 1851.¹⁷⁾

Behalve de stoot, dien de onvermoeibare bisschop wist te geven aan de verschillende congregaties, die zich wijdden aan onderwijs en opvoeding, was hij de bevorderaar van verschillende instellingen van liefdadigheid: „De Vereeniging van St. Franciscus Régis” in 1843; „De Vereeniging van St. Vincentius a Paulo” in 1846. Hij begunstigde met alle kracht de verbreiding van de aartsbroederschap der H. Familie, gesticht te Luik den 7 April 1845, evenals de broederschappen van het H. Sacrament en van de eeuwigdurende aanbidding.

Een gedenkwaardige datum in de kerkelijke geschiedenis van Luik was het jaar 1846, waarin het zesde eeuwfeest gevierd werd van de Instelling van het Feest van het Allerheiligste Sacrament. Dit jubileum (10—25 Juni), waarop de beste predikanten, gehoor gevend aan den oproep van den vromen en ijverigen bisschop, hun stem lieten weerklinken in de verschillende kerken der stad, heeft het geloof van het volk aan het aanbiddelijk Sacrament des Altaars weer verlevendigd en wonderbare vruchten van genade en heil voortgebracht.

* * *

De dappere bisschop overleed op Woensdag in de Goede Week, den 7 April 1852, in den ouderdom van 62 jaar. Bij de plechtige uitvaart, gehouden in de Kathedraal van Luik, den 12 April, hield Mgr. Jacquemotte, vicaris-generaal, een treffende lijkrede. Het stoffelijk overschot van den grooten bisschop werd begraven onder het koor van de kerk van het Groot-Seminarie.

Paus Pius IX betuigde zijn levendige deelneming bij den rouw van de kerk van Luik en schreef den 29 April 1852 aan het Kathedraal Kapittel: „Ook Wij hebben met groot leedwezen het verlies betreurd van den Kerkvoogd, die door zijn uitschitterende vroomheid, zijn heel bijzondere verknochtheid aan Onzen persoon en aan den Apostolischen Stoel, zijn herderlijke waakzaamheid voor de

¹⁷⁾ Liège, 1851. 425 p.p.

verdediging van het catholicisme en het heil van zijn kudde, in de hoogste mate Onze wellendheid en Onze achting had verworven."

Bij duizenden exemplaren werd het bidprentje van den grooten kerkvoogd verspreid, waarop te lezen staat:

Bid voor de ziel van Monseigneur
**CORNELIUS - RICHARDUS - ANTONIUS
VAN BOMMEL**

Geb. te Leiden, 5 april 1790.
Tot Priester gewijd te Munster, 8 Juny 1816;
Bestierder van het Klein Seminarie te Hageveld, 1817-1825;
Gepreconiseerd tot Bisschop van Luik, 18 mei 1829;
Gewijd te Luik, 15 november van het zelfde jaer;
Huisselijk Prelaat van Zijne Heiligheid en assisterende Bisschop
bij den Pausselijken Troon, meert 1845;
Overleden te Luik, 7 april 1852;
Bijgezet in de Kerk van het Seminarie te Luik, 14 april;
En in eenen graeffkelder onder het koor der zelve, 15 april 1852.

„Laet 60.000 zeer eenvoudige godvruchtige aendenkingen
„drukken, en aen de lieve Kinderen van mijn Bisdom uitdeelen
„opdat zij voor de rust mijner ziel bidden; en, indien God mij
„barmhartig is, zal ik ook vurig bidden voor hen, voor al wie
„medewerkt tot hunne christelijke opvoeding, voor geheel
„mijne geestelijkheid, en voor alle degene die onder mijn
„Bisdom staen.”

(Wensch van Monseigneur den Bisschop van Luik, uitgedrukt
in een voorschrift aen de uitvoerders van zijnen laetsten wil.)

„Ik geef u mijnen zegen, voor geheel mijn Bisdom, voor de
„geestelijkheid, de Kloostergemeenten de gestichten van on-
„derwijs, en voor mijne lieve Kinderen die zooveel voor mij
„gebeden hebben”

(Woorden uitgesproken door Monseigneur den Bisschop,
eenige oogenblikken voor zijne dood, toen hij zijnen laetsten
zegen gaf aen de Hoog Eerweerd. Heeren Neven en Jacquemotte,
Vicarissen generael.)

Weest uwe herders indachtig, die u het woord Gods gepredikt
hebben, en ziende hoedanig hun einde is geweest, volgt hun geloof na. H. PAULUS AAN DE HEBREEN cap. XIII.v.7.
PATER AVE R. I. P.

Bilsen.

Dr. JAN PAQUAY,
Pastoor-Deken.

.....

Cornelius van Bommel en het Collegium Philosophicum te Leuven.

.....

Het is genoegzaam bekend hoezeer Koning Willem I, toch reeds een autocraat van den ouden stempel, door zijn naaste omgeving werd gestijfd om de Katholieke Kerk in de Nederlanden van zich afhankelijk te maken. Vooral de opvoeding van de toekomstige

geestelijkheid wilde hij zooveel mogelijk geheel aan zich trekken. Wat de bedoeling daarbij was, kan met een paar aanhalingen toegelicht worden. De toenmalige directeur-generaal van den roomsch-katholieken eeredienst, baron Melchior Goubau

d'Hovorst, heeft krachtens zijn ambt een voorname rol gespeeld bij de gebeurtenissen, welke hier verhaald zullen worden.

Ramaer erkent in het N. N. Wb.¹⁾, dat deze een „vrijdenker” was en dat het „gedurende zijn geheel ministerschap zijn toelig is geweest het Ultramontanisme tegen te werken, de scholen aan den invloed der geestelijken te onttrekken”. En niet minder duidelijk geeft dezelfde auteur te kennen wat er op den bodem lag van het plan, om een eigen kweekschool te stichten ter opleiding van de Katholieke geestelijkheid in de Nederlanden: „Op 15 April 1823 werd „door Goubau voor het eerst melding gemaakt van het denkbeeld om een Collegium „Philosophicum op te richten, ten einde den „seminaristen te leeren den schijn van het „wezen van den godsdienst te onderscheiden „en zelf de waarheid te onderzoeken, m.a.w. „te trachten, vrijzinnige geestelijken te kweeken”. Bondiger, en tevens meer juist heeft de toenmalige zaakgelastigde van den H. Stoel in de Nederlanden, Fr. Capaccini²⁾ de gansche schoolpolitiek van Willem I in een paar woorden gekarakteriseerd: „niet de protestantiseering, maar de invoering van verdraagzame, verlichte, Gallicaansche beginselen had hij op het oog.”³⁾

Reeds in 1818 was de afgekeerdheid der Regeering jegens het onderwijs in de kleinseminaries aan het licht getreden. Een legaat had de voormalige abdij van Rolduc aan het bisdom Luik vermaakt, onder beding, dat daarin een kleinseminarie van dat diocees zou opgericht worden. Op 13 Juli 1818 werd de toestemming om dit legaat te aanvaarden geweigerd; als grond gaf de Regeering aan, „dat het bestaan van zoodanige, lagere, godgeleerde scholen strijdig was met de grondregels van een goed bestuur”. Eerst toen men in 1820 de inrichting in Rolduc tot kleinseminarie liet vallen, werd er toestemming verleend het legaat te aanvaarden.⁴⁾

Nog duidelijker bleek die afkeer uit een

¹⁾ N. N. Biogr. Wb. VIII, 626.

²⁾ Zie over dezen uiterst bekwamen diplomaat, N. N. Biogr. Wb. VII, 276.

³⁾ Een aanhaling, ontleend aan de papieren van de Haagsche Nuntiatuur, Albers, Herstel der hiërarchie I, 109.

⁴⁾ Albers. Herstelhiërarchie, I, 104.

gesprek, dat Koning Willem omstreeks denzelfden tijd had met een oom van regent Van Bommel. „Ik vermeen — zoo had de Koning „hem gezegd — dat het kleinseminarie van „Hageveld groot wordt; ik bedoel: door het „aantal leerlingen. Die Heeren dwingen mij „het op te heffen en alleen Warmond en „andere grootseminaries te dulden. Want om „Fransch, Latijn en andere lagere vakken te „leeren is in onze steden voldoende gelegenheid. Gij kunt uw neef, die aan het hoofd „staat dier inrichting, onder vier oogen mijn „inzicht doen kennen. Wel zeide ik, zoo ver „volgt de Heer van Bommel in den brief, „waarmede hij dat gesprek aan zijn neef „boodschapte, Z. M. te kunnen verzekeren, „dat de daar gegeven lessen volstrekt geen „nadeel brengen aan den Staat; Hij wilde „niets meer hooren en zeide op ontevreden „toon: ik zal het kwaad wel keeren”.⁵⁾

Wij zullen hier het doorzetten van deze plannen zoo beknopt, als maar mogelijk is, verhalen. Genoeg zij het te herinneren aan de twee koninklijke besluiten van 14 Juni 1825, waarbij alle Latijnsche scholen en colleges, dus ook de kleinseminaries, met het einde van September moesten gesloten worden en het oprichten van een Collegium philosophicum in het vooruitzicht werd gesteld. De regent van Hageveld vernam, welke slag zijn geliefd seminarie bedreigde, op 21 Juni, terwijl hij met zijn leerlingen het patroonfeest vierde van den H. Aloysius. Aansonds werd door hem een poging aangewend, om dat onheil, zoo mogelijk, nog te keeren. Willem I die voor zijn onderdanen steeds uiterst toegankelijk was, verleende hem de gevraagde audiëntie. Het betoog van den moedigen verdediger der Katholieke zaak kwam hierop neer: dat de vernietiging der kleinseminaries niet enkel te kort deed aan het goed recht der Katholieken, maar ook voor de rust des lands nadeelige gevolgen kon hebben. „Indien men eenmaal aan het vechten raakt, Sire, zoo veroorloofde hij zich op te merken, dan is het te laat.”⁶⁾ Uit dat laatste mag allerminst worden opgemaakt, dat daarbij een bedreiging werd ge-

⁵⁾ Albers. I. c.

⁶⁾ Albers, gesch. hiërarchie, I, 120.

uit; daarvoor was de spreker niet slechts te scherpzinnig, maar ook een te goed onderdaan. Doch hij zag ditmaal beter in de toekomst dan zijn welwillende, maar slecht beraden soeverein,

Op 1 September 1825 werd ten gevolge van de genomen besluiten Hageveld gesloten. Laat Van B. zelf ons hier verhalen hoe dat is toegegaan. Toen hij jaren na dat voorval, in 1840, als bisschop van Luik de handschoen opvatte, welke door prof. Matthijs Siegenbeck tegen de „lichtschuwe” kleinseminaries in het strijdperk der openbare discussie was geworpen, herinnerde zich Van B. één der meest pijnlijke oogenblikken uit zijn vroegere loopbaan als regent van Hageveld, maar welke voor hem toch te gelijk een vertroostende keerzijde bezat. Hij brengt dan in zijn „Open Brief” aan den verguizer van het Katholiek onderwijs een ridderlijk eeresaluut aan den Gouverneur van Noord-Holland, Jhr. Arnold Tets van Goudriaan, die, toen het hem niet gelukt was de modelinrichting voor vernietiging te bewaren, de hem afgedwongen sluiting op de meest kiesche wijze heeft verricht: „Hij verklaarde”, aldus lezen wij in de brochure van Van B. „met kracht in een korte, doch toepasselijke „aanspraak, hoezeer het hem griefde een al „gemeen Besluit, dat Hij eerbiedigde zonder „de motieven ervan te doorgronden, op een „gesticht van zijn provincie te moeten toepassen, dat bij iedereen achtung en vertrouwen verdiend had. Hij ontroerde zichtbaar „bij de algemeene en hevige aandoening, die „zijn verklaring onder de toehoorders te „weeg bracht; en mij de hand drukkende, „toen bijna allen weenend het vertrek verlaten hadden: „„,het treft mij — zoo waren „zijn woorden — het grieft mij innig; dit was „geen school, het was een huisgezin; ik zal „nog alles doen, om dien slag te weren of te verzachten (en hij heeft woord gehouden); „en komen er betere oogenblikken, niets zal „ik verzuimen, om weder te openen wat ik „heden sluiten moest”.⁷⁾ Vermoedelijk schreef van B. het aan 't gunstig rapport, door den Gouverneur bij de Regeering uitgebracht, toe, dat de Koning, na den jeugdigen

Broere in audiëntie te hebben ontvangen, deze heeft toegestaan met nog een paar andere discipelen als gast in het gesloten seminarie van Hageveld bij van B. te blijven vertoeven.

De eigenlijke gangmaker van deze campagne tegen de kleinseminaries was de referendaris van de zaken van r. k. eeredienst, P. van Ghert. Van huis uit katholiek, en niet een ongelooovige of onverschillige ten opzichte van den godsdienst, maar een vriend der „Aufklärung”, waarvan hij de beginselen te Jena aan de voeten van Hegel had ingezogen; bovendien het Josephisme en 't Cesaropapisme hartstochtelijk toegedaan; in de middelen om tot zijn doel te geraken verre van kieskeurig. Zulk soort van vijanden is voor de Kerk eigenlijk veel gevaarlijker dan besliste tegenstanders uit niet-katholieke kringen. Het Collegium philosophicum heeft hem steeds na aan het hart gelegen; volgens een schrijven, dat de inspecteur voor het onderwijs aan den toenmaligen Minister v. binnenl. zaken op 7 Juli 1825 zond,⁸⁾ was eigenlijk niet baron Goubau, maar Pieter van Ghert de vader geweest van dat rampzalig college. „Ik weet niemand — zoo getuigde Mr. D. van Ewijck — op wiens oordeel ik in deze liever dan op dat van den Heer van Ghert zoude afgaan; hij is de voornaamste instigator bij zijn departement geweest van het geheele Besluit, en kent de zaken en het gewigt derzelve.”

Dat schrijven had ten doel om den Minister van raad te dienen wie tot hoogleeraar van het Collegium Philosophicum zou benoemd worden en vooral aan wien men de leiding kon toevertrouwen. Een vijftal personen werden door hem genoemd, die voor hoogleeraar in aanmerking kwamen. „Van de „vijf in dezen brief genoemde personen, zijn „er mij slechts twee bekend, namelijk de „Heer Muller en Winssinger. De overigen „zijn mij opgegeven door den Heer Van „Ghert, die mij verklaard heeft hen persoonlijk te kennen en voor hunne goede en liberale denkwijze, alsmede voor hun kunde in „te staan. De berigten, welke ik omfrent die

⁸⁾ Rijksarchief van den Haag. Stukken uit het kabinet des konings, K. 530.

⁷⁾ Albers, Gesch. der hiërarchie, II, 120.

„personen zelve heb ingewonnen, met name „bij den Heer Schraut te Gent, zijn in geen „opzigt met de berigten van den Heer Van „Ghert in strijd”.

De meeste zorg baarde echter het vraagstuk wie aan het hoofd van 't College zou komen te staan. Ook omtrent dat punt gaf de Heer van Ewijck advies: „Het moeilijkste is — „zoo lezen wij nog in zijn brief — dat men „personen moet kiezen, die, ook bij hunne „meest orthodoxe geloofsgenoten, ter goeder „naam staan; het Collegium zou anders „delijk in een kwaden reuk komen. Dit is ook „de reden waarom eenigszins geïnsisteerd „wordt op den heer Van Bommel als regent. „Deze heeft een grooten naam en is van zeer „fatsoenlijke afkomst, hetwelk ook geen onverschillige zaak is”.

Het vertrouwen in de persoonlijkheid en de gaven van Hageveld's regent, dat in dit schrijven tot uiting kwam, was niet onverdiend. Toen eenige jaren later, in 1829, Van B., op verlangen van Willem I ter benoeming tot bisschop van Luik werd voorgeslagen, heeft Capaccini,⁹⁾ misschien wel de meest scherpzinnige diplomaat, welken de H. Stoel in den Haag ooit heeft gehad, de voortreffelijke eigenschappen van van B. uiteengezet: „Volgens het algemeen gevoelen is deze de „voorzichtigste, geleerdste en voorbeeldigste „geestelijke van heel Holland, of juister gezegd, van het gansche koninkrijk der Nederlanden. De koning heeft die keuze gedaan zonder iemand te raadplegen, en alleen „omdat ze den H. Vader aangenaam zal wezen”.¹⁰⁾ En in een anderen brief, naar Rome gezonden¹¹⁾ verklaart hij: „Van Bommel is „oprecht en rechtschapen, heeft een helder „en levendig gelaat. Hij is als geboren voor „den tijd, waarin wij leven en om het hoofd „te bieden aan deze Regeering; is zeer geleerd, spreekt volmaakt Fransch en Duitsch; „zijn woord toont de helderheid van zijn „geest. Alle „Opmerkingen” door De Méan „en Ciamberlani aan den Koning gericht, en „vooral het groote Verslag van 400 blz. (over „de Nederlandsche missie) aan den H. Stoel

„opgezonden, vloeiden uit zijn pen. Hij heeft „de gave des woords, en trekt, hoewel hij „veel spreekt, toch altijd de aandacht. Zijne „manieren zijn uiterst beschaafd.”

Zeer begrijpelijk dat met de aanbeveling van den Administrateur van Onderwijs werd rekening gehouden. De onmisbare van Ghert trok derhalve erop uit, en zal ons thans zijn bevinding mededeelen. Wij vinden die vermeld in een schrijven, dat baron Goubau op 22 Aug. 1825 liet toekomen.¹²⁾ „De referendaris van Ghert — zoo lezen wij daar — tot „voorwendsel nemende de tentoonstelling „van Haarlem te gaan bezigtigen, heeft van „die gelegenheid gebruik gemaakt de Heeren „Van Bommel en Bogaerts, de één benoemd „tot regent *) en de ander tot hoogleeraar bij „het Collegium philosophicum te Leuven, te „onderhouden en, indien zij bedenkingen „tegen het aannemen hunner bedieningen in „het midden hadden te brengen, zoo als wel „te vermoeden was, de verkeerdheid daarvan „aan te toonen en hen nopens het groote „belang der zaak beter in te lichten.

„Gemelde referendaris, zich het eerst bij „den heer Van Bommel vervoegende, bespeurde aanvankelijk tot zijn genoegen, dat „die geestelijke de heilzaamheid der strekking van beide Uwer Majesteits besluiten „zeer wel inzag; dan desniettemin gaf hij te

¹²⁾ Rijksarchief den Haag, Stukken uit het kabinet des konings, K. 530.

*) Dat de regeering niet enkel *het plan* gehad heeft om C. van Bommel te benoemen tot regent van het „collegium philosophicum”, maar dat de benoeming ook werkelijk is geschied, blijkt uit het volgende authentieke stuk, berustend in het archief van het bisdom Luik:

Brussel, den 29 Juli 1825.

Bij Besluit van 19 Juli 1825 nr. 129 heeft het Zijne Majesteit behaagd uw Eerw. te benoemen tot *Regent* bij het *Collegium Philosophicum* te Leuven.

Ik heb de eer Uw Eerwaarde geluk te wenschen met het vertrouwen hetgeen Zijne Majesteit U daardoor bewijst en U uit te noodigen U van nu af aan bereidvaardig te maken ten einde door U het opzigt met den eersten October aanstaande kan worden aanvaard.

De Directeur-Generaal voor de zaken van den R. C. Eeredienst.

(get. GOUBAU).

Aan den heer van Bommel R. C. priester en onders- President en Hoogleeraar in het Gesticht van Hageveld bij Velsen.

⁹⁾ N. N. Biogr. Wb. VII, 276.

¹⁰⁾ Albers. Herstelhiërarchie, II, 272.

¹¹⁾ Albers. Herstelhiërarchie, I c.

„kennen dat wat de wijze aanbetrof, waarop „die waren genomen, namelijk zonder de „Kerkvoogden deswegens te hooren, bij vele „geestelijken een mistrouwen in de zaak had „veroorzaakt, en ging dan ook verder voort „het ongerijmde stelsel te betogen, dat zoo „danige oprigting als het Collegium philo- „sophicum niet zoude kunnen geschieden „zonder de kerkvoogden daarin te kennen; „ja, wat merkwaardig is, hij deed zulks ge- „noegzaam in dezelfde vergelijkingen en „voorbeelden, welke door den aartsbisschop „van Mechelen [den prins De Méan] in het „midden zijn gebragt. Na langen tijd met „hem over de zaak gesproken en geredeka- „velt te hebben, scheen hij dan toch eeniger- „mate van zijn stelsel af te gaan, en verzocht „zelfs eenige dagen uitstel, om zich te bera- „den en zijne bloedverwanten te raadplegen, „of hij al of niet de eervolle betrekking zoude „kunnen aannemen, die hem was opgedra- „gen, waarvan echter het gevolg is geweest, „dat hij heeft betuigd zulks niet te kunnen „doen, uithoofde de kerkelijke overheid zich „daartegen stellig had verklaard”.

Ook de heer Ant. Bogaerts,¹³⁾ die te voren leeraar te Hageveld was geweest, doch in den zomer van 1825 als assistent aan de schuilkerk, De Papagaai te Amsterdam ver- toefde, kreeg een bezoek van den referendaris; ook hij maakte echter bezwaar de be- noeming tot hoogleeraar te aanvaarden.

Van belang is ook het slot van den brief. Daaruit blijkt, dat men in den Haag begon te begrijpen wat er eigenlijk achter al dit weigeren stak.

„Om Uwe Majesteit van alles kennis te „doen dragen heb ik gemeend deze inlich- „tingen te moeten laten voorafgaan, alvorens „tot het hoofdpunt te komen, waarvan ik mij „verplicht acht Hoogstderzelve mededeeling „te moeten doen. De referendaris Van Ghert „heeft namelijk in de noordelijke Provinciën „van goeder hand vernomen en ontdekt, dat „de geheele tegenstand der geestelijke over- „heid in de zuidelijke Gewesten tegen beide „Hare besluiten deszelfs oorsprong verschul- „digd is aan de inblazingen en invloed van „den heer Ciamberlani,¹⁴⁾ vice-superior der

„Hollandsche zending, welke heeft kunnen „goedvinden niet alleen de aartspriesters, „maar zelfs de vicarissen-generaal van 's Her- „togenbosch en Breda, die niet eens onder „zijn geestelijk gezag staan, aan te schrijven „zich op een bepaalden tijd te verzamelen „te Maarssen bij Utrecht, aan het huis van „den aartspriester Van Nooy aldaer, ten „einde gezamenlijk te beraadslagen over beide „Uwer Majesteits besluiten en dienaan- „gaande een eenparige beslissing te nemen.”

Die vergadering heeft werkelijk te Maars- sen plaats gehad. Niettegenstaande volgens Van Banning, den aartspriester van Holland en Zeeland, de Koning bij het nemen van die besluiten de beste bedoelingen voorhad, ver- bood, zoo had van Ghert vernomen, op die vergadering Ciamberlani, dat de aartspries- ters zich middellijk of onmiddellijk met deze zaak zouden bemoeien, alsook eenigszins me- de te werken tot uitvoering van die beslui- ten, ofwel adressen in deze aangelegenheid op te stellen, daar deze zaak uitsluitend hem, als vice-superior van de Hollandsche zending, en den aartsbisschop van Mechelen aanging.

Ten slotte stelde Goubau den Koning voor middelen te beramen, om Ciamberlani door den Koning van Pruisen uit Munster te laten verbannen. Ook wees hij nog op de nalatig- heid van den Gouverneur van Utrecht en van den Procureur der rechtbank aldaar, welke dat samenspannen te Maarssen onge- hinderd hadden laten doorgaan; ja zelfs niet eens daarvan op de hoogte waren geweest.

Of aan deze ophitsing gevolg is gegeven, bleef mij onbekend; wel hebben beide amb- tenaren, die in dit schrijven van nalatigheid worden beschuldigd, 's konings ongenade moeten ondervinden. De vice-superior bleef echter ongehinderd van Munster uit de Mis- sie besturen, totdat hij op 29 Januari 1828 hoog bejaard daar stierf.

Ook in de latere aangelegenheden van het Collegium philosophicum heeft van B. nog een belangrijk aandeel gehad. Doch wij be- hoeven dat hier niet nogmaals op te halen; bij Albers kan men het volledig vinden.

Toen de Hoogeerw. Directeur van Rolduc tot mij het verzoek richtte iets voor het **Jaarboek** over die illustre school te schrijven, was ik gaarne daartoe bereid: Rolduc en Ha-

¹³⁾ Bijdr. bisd. Haarlem, XXXIII, 300.

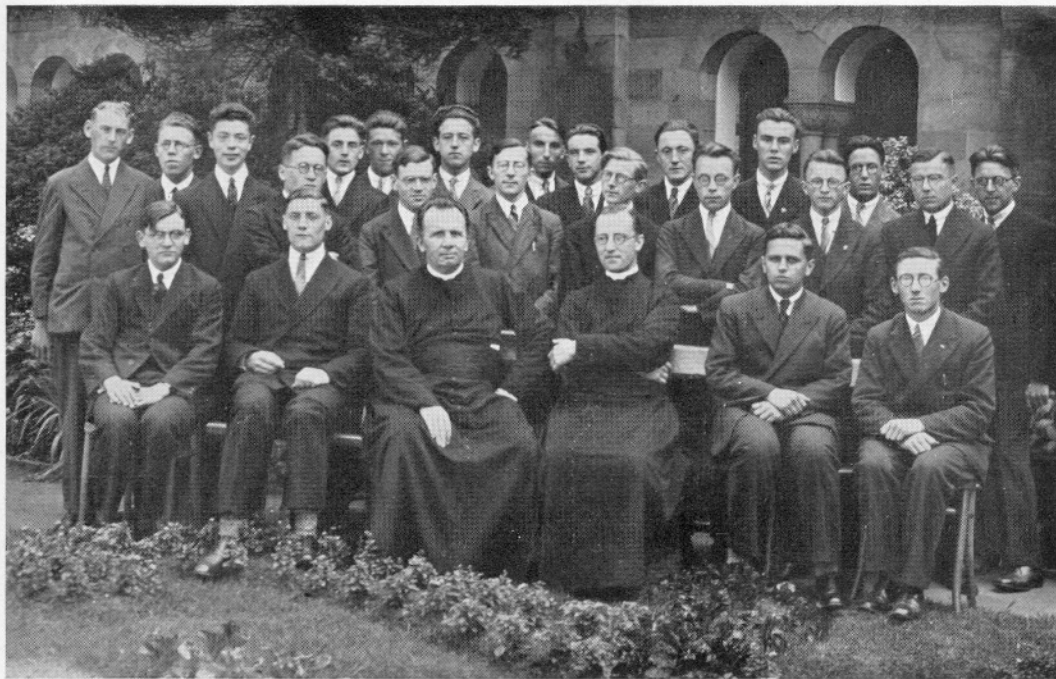
¹⁴⁾ N. N. Biogr. Wb. I, 595.

geveld hebben zooveel met elkander gemeen! Het liefste zou ik voor een bijdrage geput hebben uit de papieren nalatenschap, te Luik bewaard. Reeds een twintig jaren geleden had ik die documenten voor een gedeelte kunnen raadplegen; mij was het toen maar te doen de betrekkingen tusschen Broere en zijn voormaligen leermeester na te gaan; de vrucht van die studie heb ik gepubliceerd in „De Katholiek” van 1911 (CXXXIV, 1:13; 93:101). Zelfs heb ik in gezelschap van den Directeur een autotocht naar Luik ondernomen, waar de Grootvikaris, Mgr. Simenon mij allerminzaamst ontving en gaarne verlof gaf de kostbare documenten, in het archief van het Grootseminarie bewaard, te raadplegen. Tot mijn spijt was het echter niet mogelijk van dit genereus aanbod genoeg-

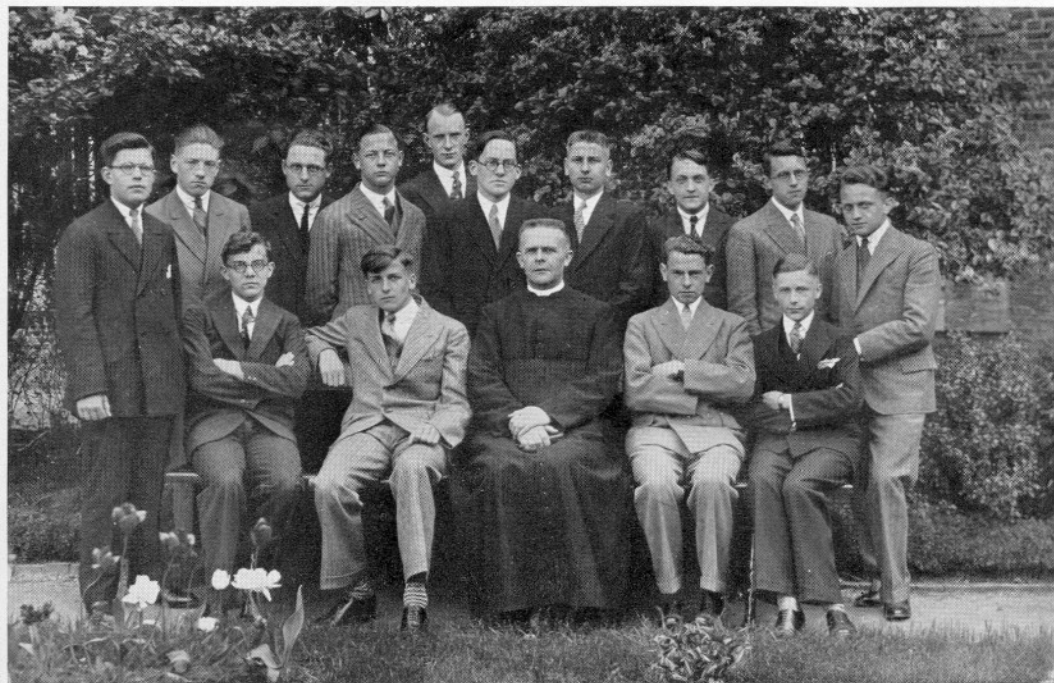
zaam profijt te trekken, wijl de papieren van Van B. in dat dépôt nog ongeordend liggen.

Ik sluit dit artikel met den wensch, dat het eenmaal mogelijk zal wezen om met behulp van de brieven en andere documenten, daar bewaard, eene volledige geschiedenis te schrijven van Mgr. v. B. en zijn bestuur. Verassende bijzonderheden zullen dan ongetwijfeld nog aan het licht komen, want onze vermaarde landgenoot, de regent van Hageveld en de latere bisschop van Luik was niet slechts iemand, die naar de getuigenis van Capaccini veel sprak en daarbij steeds boeide, maar hij heeft ook onverdroten en nauwgezet alles aangeteekend uit zijn veelbewogen loopbaan.

A. H. L. HENSEN.

PHILOSOPHIE SUP.

6E KLAS GYMNASIUM